

Prof. Dr. Süer Eker¹

Başkent Üniversitesi/Fen-
Edebiyat Fakültesi/Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü

suereker@gmail.com

ORCID: [0000-0002-3109-7218](https://orcid.org/0000-0002-3109-7218)

“Hangi taşra şehrine gitse, Meserret
Otel’ nin adresini sorardı.”

Cevat Çapan

Geliş Tarihi: 24.11.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 27.12.2025

Yayın Tarihi/Publication Date: 31.12.2025

Atıf Bilgisi: Eker, S. (2025). 1929

Ankara yangınında yok olan gizemli

bir mekân Meserret Otel. *Edebiyat*

Dil ve Eğitim Araştırmaları Dergisi. 1

(1), 48-63.

1929 Ankara yangınında yok olan gizemli bir mekân Meserret Otel

*A mysterious place lost in the 1929 Ankara fire
Meserret Hotel*

Öz

Ankara tarihinin Cumhuriyet ile kesiştiği yıllarda kente akın eden yerli ve yabancı konukların konakladıkları mekânların her birinin ayrı bir öyküsü olmalıdır. 1892’de inşa edilen İstanbul-Ankara tren hattıyla birlikte canlanan ticaretin yanı sıra Milli Mücadele ve hemen ardından Cumhuriyet’in ilanı ile idari-siyasi dönüşümlerin merkezi hâline gelen Ankara’da yeni konukları ve yeni bürokrasiyi barındıran geçici mekânlar arasında adı bilinen ve fakat hakkında adından başka hemen hemen hiçbir şey bilinmeyen gizemli bir mekân olan Meserret Otel’i de bulunuyordu. Bu yazıda Berlin’den Angora’ya (Ankara) gönderilen, üstünde alıcısı Konstantin von Bentheim ve Şakir Feyzi, adresi “Hotel Messeret-Angora” yazısı bulunan bir ilk gün zarfından hareketle bu gizemli mekânla ilgili tarihe bir not düşülmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Angora, Ankara, Meserret Otel, Karaoğlan Caddesi, Şehremaneti/Balıkpazarı Caddesi, Ankara yangını.

Abstract

During the years when Ankara’s history intersected with the Republic, each of the places where local and foreign guests stayed in the city must have its own unique story. Alongside the revival of trade brought by the Istanbul-Ankara railway line constructed in 1892, Ankara became the center of administrative and political transformations during the National Struggle and the subsequent proclamation of the Republic. Among the temporary accommodations that housed new guests and the emerging bureaucracy was the mysterious Meserret Hotel, a place known by name but about which little else is known.

This article aims to shed light on the history of this mysterious place by examining a first-day postcard sent from Berlin to Angora (Ankara), addressed to Konstantin von Bentheim and Schakir Feizi with the address “Hotel Messeret-Angora.

Keywords: Angora, Ankara, Hotel Meserret, Karaoğlan Street, Şehremaneti /Balıkpazarı Street, Ankara Fire

Giriş

Ankara ve çevresi Anadolu'nun kalbinde binlerce yıldan bu yana Hititler, Frigler, Lidyalılar, Ahamenişler, Galatlar, Romalılar, Selçuklular, Osmanlılar gibi pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmış, Türk tarihinde önemli bir kırılma noktası olan 1402 Ankara Savaşı ile belleklere kazınmış bir coğrafyadır. Ankara, bazı büyük kentler gibi Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerinin en gözde kentleri arasında yer almasa da, her zaman Türk kültürü, Türk inanç dizgesi bakımından önemli şahsiyetlerin yetiştiği bir merkez olmuştur. Ticaret yollarının kesiştiği bir bölgede yer alması, dünya tiftik piyasasında önemli bir rolünün bulunması, özellikle Osmanlı'nın son dönemlerinde, Bağdat-Hicaz demiryolu hattının Ankara'ya da uzanması vb. gelişmeler Ankara'nın coğrafi, ekonomik ve stratejik bakımından önemini artırmıştır.

Ankara'nın Türk tarihindeki en önemli işlevi, stratejik konumu ve İstiklal Harbi sürecinde karargâh mevkiinde bulunmasıdır. 1919'da Samsun'a çıkarak İstiklal Mücadelesi'ni başlatan Mustafa Kemal'in bir dizi gelişmeler sonucunda Ankara'ya gelmesi, Ankara halkı tarafından coşkuyla karşılanması, Millî Mücadele'nin planlandığı ve yürütüldüğü kentin başkentliğe uzanacak sürecinin de başlangıcı olmuştur.

Ankara'ya bir kentsel yerleşim merkezi olarak bakıldığında, Osmanlı'nın son dönemleriyle Cumhuriyet'in ilk birkaç yılında Anadolu'nun ortasında gerçek anlamıyla “çamurdan, topraktan inşa edilmiş bir şehir” görünümündeydi. Ulaşım yolları üzerinde bulunması nedeniyle hanların, hamamların, dini yapıların ve bazı kamu binaları ile kentin zengin tabakalarını oluşturan gayrimüslim azınlıkların bulunduğu semtlerin ve merkezlerin dışında kalan Müslüman yerleşim merkezleri kent kültürü açısından değerlendirildiğinde plansız programsız inşa edilmiş genellikle ilkel yapılardan, herhangi bir kent planı bulunmayan bir araya gelmiş harabe yapılardan oluşuyordu. Böylesi altyapıdan yoksun bir yerleşim merkezinin modern Türkiye Cumhuriyeti'ne başkentlik etmesi düşünülemezdi.

Asıl Ankara olarak nitelendirilebilecek Ankara'nın, Kale (Hisar) ve Kale altındaki bölgelerde konuşlandığını biliyoruz. Millî Mücadele'ye karargâhlık yapan Ankara'nın kalbi ise, eski İttihat ve Terakki Partisi binasında faaliyette bulunan Büyük Millet Meclisi'ydi. Meclis binası da kaleye yakın bir bölgede yer alıyordu. Millî Mücadele'nin anısını yaşatmak üzere 1927'de Zafer Anıtı'nın dikildiği “Hâkimiyet-i Milliye”, bugünkü adıyla Ulus Meydanı, Ankara'nın en simgesel binalarından biri olan Taşhan Oteli'nin (Hotel d'Angore) hemen yanı başında Ankara'nın merkeziydi. İstanbul yönetimine karşı oluşan ve gelişen Ankara'nın yeni “kuvvacı” siyasal elitlerinin Meclis çevresini geçici veya kalıcı yaşam bölgesi olarak seçmeleri doğaldı. Günümüzde Anafartalar 1 Caddesi, Güvercin Sokağı ile Kaleye doğru uzanan Hisarparkı Caddesi'nin birleştiği yerden sağa, Hacıbayram istikametinde uzanan Anafartalar-2 Caddesi üzerinde farklı illerden Ankara'ya gelen mebusların bürokratların ve yabancı ziyaretçilerin kaldıkları oteller, restoranlar ve dinlenme ve eğlence mekânları bulunuyordu.

Şekil 1

“Konstantin von Bentheim”, Şakir Feyzi Bey ve Meserret Oteli

Kaynak: <https://pulveposta.com/2017/02/27/junkers-berlin-ankara-hava-postasi>

“Meserret Oteli” adı ile ilk karşılaşmamız Berlin-Ankara arasında düzenlenen ilk hava postasında taşınan bir mektup zarfı ve posta kartı münasebetiyle oldu. Zarfın ön yüzündeki damgadan mektubun 5.7.24 günü, yani 1924 yılında Temmuz ayının beşinde Berlin'den (İstanbul aracılığıyla) Ankara'ya gönderildiği, zarfta alıcı olarak “Konstantin von Bentheim” adının ve adres olarak “Hotel Messeret [Meserret] Angora” ibaresinin bulunduğu görülüyordu. Genel ağda gördüğümüz ilk uçak seferinin anısına çıkarılan bu ilk gün zarfı ile Almanya'dan Ankara'ya gönderilen diğer hava mektupları Meserret Oteli ile ilgili araştırmalarımızın başlangıç noktasını teşkil etti. Zarfın adres kısmında adı yazılı Konstantin von Betheim muhtemelen Alman kökenli bir işadamı veya turistti. İlk gün zarfının üstünde adı “Konstantin von Bentheim” olarak yazılan von Bentheim, Constantin (1886-1975) ile ilgili Türkçe kaynaklarda herhangi bir iz bulamadık. Şahsın isminden hareketle yaptığımız genel ağ taramasında Von Bentheim, Constantin'in maceralı yaşamını öğrenme imkânı bulduk.

Von Bentheim, Constantin, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerine, bizzat Türk ordusu mensubu olarak tanıklık etmiş, Büyük Savaş sonrasında bu kez ünlü Alman uçak üretim şirketi Junkers'in sivil görevlisi olarak Türk uçak sanayiinin kurulması faaliyetlerine katılmıştır. Bentheim 1911'e kadar Prusya ordusu ve donanmasında teğmen olarak görev yapmış, 1911-1914 arasında aynı rütbeyle Türk ordusunda bulunmuştur. Osmanlı ordusundaki görevi sırasında Trablusgarp ve Balkan Savaşlarına katılmış, Osmanlı Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili Enver Paşa'nın yaverliğini yapmıştır. Enver Paşa'nın 9 Temmuz 1912 günü Libya'dan yazdığı bir mektupta maiyetinde görev yapan Alman subaylarından olan Bentheim'den söz ederek makineli tüfek bölük komutanı olan Bentheim'ı askerlerini cesaretlendirmesi ve görevlerini mükemmel şekilde yapması nedeniyle ödüllendirdiği bildirilmiştir (McCollum 2018: 66). Ancak I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle Bentheim Almanya'ya dönmüş ve I. Dünya Savaşı'ndan sonra 1922'de Alman uçak üretim şirketi Junkers'a katılmıştır. 1924'te Junkers tarafından Balkanlara ve Türkiye'ye gönderilmiş ve çoğunlukla Kayseri'deki TOMTAŞ (Tayyare

ve Motor Türk Anonim Şirketi) tesislerinde çalışmış, bu çerçevede Türkiye'de olası bir hava yolu operasyonu hakkında Türk Hükümeti ile görüşmelerde bulunmuştur. Junkers'in kapanmasıyla von Bentheim 1926'da Deutsche LuftHansa'ya geçmiş; 1936'da von Bentheim siyasi nedenlerle Gestapo tarafından tutuklanmıştır. Bentheim'in maceralı yaşamı 1954'te Hamburg'da emekli olması ve 1975'te ölümüyle sona ermiştir. (www.geocities.ws/hjunkers/ju_who_b.htm), (https://de.wikipedia.org/wiki/Constantin_von_Bentheim). 1935 yılında Almanya'da Almanca olarak yazılan ve Türkçeye çevrilen otobiyografik bir roman olan "Başkomutan Enver Paşa" adlı eserde de Bentheim'dan şu şekilde söz edilmektedir: "[Enver Paşa] Sabahın ilk saatlerinde bir Alman piyade subayı olan Üsteğmen Bentheim'in idaresinde bir makineli tüfek birliği görmüş[tü]" (Okay 2006: 200). Bentheim'in yaşam öyküsü Türk tarihi için son derece önemli olmakla birlikte ayrı bir çalışma konusudur.

Aynı tarihte, yani 5 Temmuz 1925 günü damgalanmış ve "Şakir Feizi Bey" adına, aynı adrese gönderilmiş bir mektup zarfı daha bulunmaktadır (<https://stampauctionnetwork.com/v/v62860.cfm>). Zarfın üstünde alıcı ismi olarak yer alan "Şakir Feyzi Bey" in, asker kökenli olduğu, emekliliğinden sonra Alman havayolu şirketi Junkers'in temsilciliği görevini yürüttüğü kuvvetle muhtemeldir. Nitekim kaynaklarda konuyla ilgili şu bilgiler verilmektedir: "Junkers Şirketi Mümessili Şakir Feyzi Bey 'imtiyazı mutazammın olmamak, muayyen müddet-i evvel tebliği takdirinde derhal tatil-i faaliyet etmek şartıyla' İstanbul-Ankara arasında uçak nakliyatı için Hükümet'ten izin istemişti. Müdafaa-i Milliye Vekaleti uygun bulduğundan konu Heyet-i Vekile'ye aktarılmıştı." (Malkoç 2016: 115). Bir başka kaynakta da şu bilgiler yer almaktadır: "Askeri tayyarecilerimizden Şakir Feyzi Bey isminde bir zat, bir Alman "nakliye-i havaie" şirketinin Türk mümessili sıfatıyla hükümete müracaat ve havai postalar tesis ederek tayyarelerle insan ve eşya naklini teklif etmişti. Hükümet bu teklifi ölçtü, biçti, hesabına uygun buldu, kabul etti." (bk. <https://dergi.uted.org/ankara-ile-istanbul-arasinda-hava-yolculu%C4%9Fu>).

Son olarak diğer bir kaynakta "5 Aralık 1923 tarihinde Hariciye Vekâleti, İstanbul Murahhasıslığı'na Şakir Feyzi Bey'in Türkiye'de hava nakliyatı yapmak istediğini bildirmiştir. Bu doğrultuda Ankara'ya yurtdışından uçak getireceğini uçakların Macaristan, Sırbistan ve Bulgaristan üzerinden yurda sokulması için izin talep olduğu ifade edilmiştir" notu bulunmaktadır (Çıtır 2021: 92).

"Tayyareci Feyzi Paşazade Şakir Feyzi Bey; "İstanbul Türk Tayyareciler Kulübü" nün kurucuları arasında yer almaktadır. Nitekim 22 Ağustos 1931 No tarihli Son Posta gazetesinde "Tayyareciliğimizde Yeni Bir Teşebbüs: Sivil Tayyarecilerimiz Bir Klüp Yapıyorlar Teşebbüse Girişildi, Tayyare Cemiyetinin Muvafakati Alındı." haberi yer alıyordu. Bu isimler aynı şahsa ait olmalıdır.

Adreslerden anlaşıldığı gibi mektup ve kart Bentheim ve Şakir Feyzi adlarına, Berlin'den Angora'ya yani Ankara'ya, "Hotel Messeret" e gönderilmiş, ancak otelin adı "Messeret" şeklinde muhtemelen yanlış yazılmıştı; doğrusu Arapça "sürur" dan türeyen "sevinç, mutluluk"

anlamındaki “Meserret” olmalıydı. Diğer bir ihtimal de otelin adının Batı dillerindeki Messeret antroponimi ile özdeşleştirilmesidir, nitekim Osmanlıca belgelerde İstanbul’da bulunan ünlü Meserret Oteli adının da Latin harfi ile “Messeret” şeklinde gösterildiğini görüyoruz.

Daha önceki Sait Faik’in ünlü öyküsü Meserret Oteli ile ilgili okumalarımız, Ankara’nın eski uluslararası adı “Angora” ve “Messeret” adlarının dikkat çeken fonetikleri ve otelin uluslararası bir iş birliğine sahne olmasının yarattığı merak nedeniyle daha önce Ankara’daki belli başlı oteller arasında adını pek duymadığımız otelin izini sürmeye karar verdik.

Meserret Otelleri ve Kiraathaneleri

Ankara’da günümüzdeki şekliyle otelcilik, 1892 yılında demiryolunun gelmesiyle başlamıştır. Şehirde 1896 yılında Angora, Afker ve Kaçika adlarında üç otelin faaliyet gösterdiği bilinmektedir. 1900’lü yıllara gelindiğinde ise, Osmanlı Ankarası’nda Angora Oteli (Hotel de Angora), Duclos Otelleri (Duclos Sezar ve Duclos Sörler), Merkez Oteli, Gar Oteli, Osmaniye Oteli ve Hürriyet Oteli’nin hizmet verdiği görülmektedir. Bu otellerden, Angora’nın Taşhan’ da, Duclos Otelleri’nin Tütün Rejisi Caddesi’nde, Gar Oteli’nin İstasyon’ da, Hürriyet Oteli’nin ise Hükümet Caddesi’nde yer aldığını biliyoruz. Cumhuriyet’in ilanından hemen sonra, 1924 yılında Ankara’da mevcut otellerin; Angora Oteli, İstiklal Oteli, Hürriyet Oteli, Meserret Oteli, İstanbul Oteli ve Taşhan olduğu 1924 yılına ait Türk Ticaret Yıllığı’nda kayıtlıdır (Özalp 2020: 338) .

Ankara’daki Meserret Oteli’nden başka, yine “Meserret adını taşıyan İstanbul, Adapazarı, İzmir ve Denizli’de Türk edebiyatı, Türk kültürü ve ilgili şehrin kültür tarihi açısından büyük önem taşıyan dört Meserret Oteli’nin varlığı çalışmalarımızı kısmen güçleştirdi. Çünkü ağ ortamından ve yazılı ortamdan bu otellerle ilgili ayrıntılı bilgilere ulaşmak mümkünken Ankara’daki Meserret Oteli ile ilgili az da olsa bilgi veren neredeyse hiçbir kaynak bulunmuyordu.

Adapazarlı Sait Faik’in ünlü “Meserret Oteli” adlı küçük öyküsü “meserret” adını ve bu adla anılan otelleri edebiyatseverler için cazip bir hale getirmektedir. Sait Faik’in bu öyküsündeki “*Meserret Oteli’ne mi? diye sordu. Bu soruşta, işitmekten değil, bir güzel sözü bir daha tekrarlatmak isteyen acemi bir haletiruhiye var gibi idi.*” ifadeleri bir bakıma “meserret” “sözcüğünün albenisini ve otel ismi olarak tercih edilmesinin nedenini açıklamaktadır.

İstanbul’da Babıali yakınlarında bulunan, 19. yüzyılın sonlarında inşa edilen Meserret Oteli ve zemin katındaki Meserret Kiraathanesi; 1913’te İttihat ve Terakki Partisinin fedaisi Yakup Cemil’in Bab-ı Ali baskını planladığı mekân olması vb. önemli tarihi olaylara ve şahsiyetlere tanıklık etmiş, özellikle ünlü Babıali gazetecilerinin ve yazarların buluşma noktası olmuştur. Meserret Oteli, bugün de İstanbul’un ünlü otelleri arasında yer almakta, “Meserret Palace Hotel” adıyla faaliyetine devam etmektedir.

İzmir’in kültür tarihinde önemli bir yeri olduğunu anladığımız diğer bir Meserret Oteli de Kemeraltı semtinde tarihî bir hatıra olarak yer almaktadır. 19. yüzyılda kervancılar için han olarak inşa edilen yapı, yirminci yüzyılda bu kez otel olarak işletilmeye başlamış; ancak daha

sonra alışveriş merkezine, çarşıya dönüştürülmüştür. Avlu kısmında bulunan “Meserret Kahvesi” ise “Meserret Kafe” hâline gelmiştir.

Bir başka “meserret oteli” de yukarıda ifade edildiği üzere, Adapazarı’nda bulunmaktadır. Bu otelin de diğer Meserret otelleri gibi tarihî ve kültürel açıdan önemli bir kentsel miras olduğu anlaşılmaktadır.

Denizli’de de Millî Mücadele’ye tanıklık eden ancak 1970’li yıllarda yıkılan bir meserret otelinin (Otel Meserret) varlığını *Denizli Tarihi* (Tarhan 1967) ve *Meserret I* adlı eserlerden öğreniyoruz (Nemutlu 1998).

“Meserret Oteli” son dönemlerde edebiyat dünyasında deneme tarzında yazılan bir eserin de adı olmuş (Yılmaz 1922); bunlardan başka, özellikle Osmanlı Dönemi’nde askerî gemi, fotoğrafçı, sokak vb. “meserret” adıyla anılmıştır.

Meserret Oteli Neredeydi?

Posta zarfları ve kartların gönderildiği şahıslar hakkında genel bir bilgi sahibi olduktan sonra en önemli hareket noktası otelin nerede bulunduğunu saptamaktı.

Şekil 2

Solda Meserret Oteli, Karşıda TOMTAŞ Binası, Sağda Bugünkü Mermercizade İş Hanı

1920’li yılların Ankarasında Meserret Oteli ile ilgili bazı küçük ipuçları bulsak da bazı araştırmacıların verdikleri bilgilere göre belirtilen yerlerde bu adda bir otele rastlamak mümkün olmadı. Eski kent fotoğrafları fotoğrafın çekildiği an ve zamandaki mimari ve şehircilik ile ilgili çok önemli fikirler ve ipuçları verebilir. Meserret Oteli’nin bulunduğu mevki ile ilgili ilk somut bilgi genel ağda yer alan bir fotoğrafın çok dikkatli bir incelenmesi sonucunda bulundu. Bir müzayede firmasının web sitesinde yer alan bir Ankara fotoğrafının arkasında Türk havacılık

tarihi bakımından önem taşıyan eski yazı ile not alınmış “*TOMTAŞ binası, Meserret Oteli ve Kooperatifi Binası*” yazıları görülünce Meserret Otelinin mevkii ile ilgili en önemli belgeye ulaşılmış oldu.

Fotoğrafın arkasında yer alan eski ve yeni yazıyla “Meserret Oteli” ibaresi bulunmasına karşın yan yana duran binalardan hangisinin Meserret Oteli olduğuna dair ilk planda bir sonuca ulaşılamadı. Mevcut fotoğrafın boyutları büyütüldüğünde, yerden yaklaşık iki buçuk metre yükseklikte, binanın dış cephesine asılmış bir levhanın üzerinde

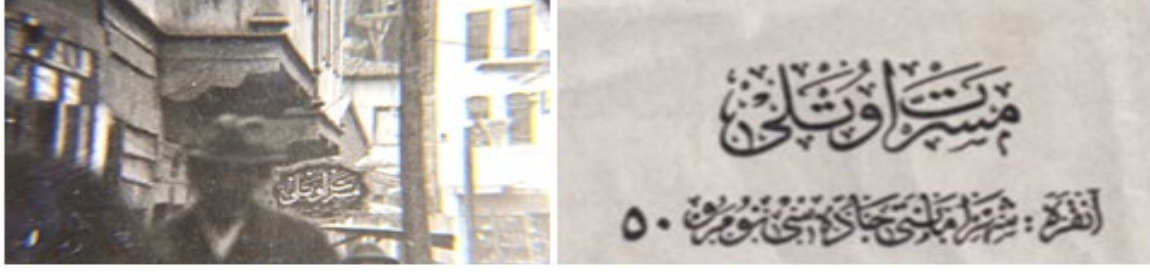
Osmanlıca sülüs yazıyla “Meserret Oteli” yazısı görünce Meserret Oteli'nin varlığı ve hangi bina olduğu kesinleşmiş oldu. Ancak otelin yerini tam olarak belirlemek için fotoğrafta yer alan ve varsa bugüne ulaşan binaları aramak gerekiyordu.

Bu noktada “Düş Hekimi Yalçın Ergir”in ağ ortamında yayımladığı 1920'li yıllardaki fotoğrafa göre (www.ergir.com/2012/Tashandan_Ciktik_Yola.htm) Karaoğlan Caddesi'nden hemen sağ tarafa Balık Pazarı Caddesi'ne veya Şehremaneti Caddesine dönülen köşedeki belediye binası ve binanın karşısındaki bugünkü Mermercizade İşhanı, Meserret Otelinin yerini saptamadaki en önemli nirengi noktalarından ikisiydi. Meserret Oteli bugünkü adres bilgisiyle Anafartalar Caddesi ile Hisarparkı Caddesinin kesiştiği noktadan, sağ tarafa Samanpazarı istikametine döndüğünde yine sağ kolda bir yerde yer alıyordu. Bugün Ankara Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği binası olarak hizmet gören eski Ankara Büyükşehir Belediye binası 1947 yılında inşa edilmişti. 1920'li yıllardaki belediye binasının yerinde Şehremaneti binasının bulunması muhtemeldir. Nitekim, Kolay, binanın yeriyile ilgili şunları söylüyor: “Ankara belediye binası günümüzde mevcut olmasa da konumu hakkında yorum yapabileceğimiz çeşitli veriler mevcuttur. Dönem fotoğraflarına bakıldığında yapının çevresindeki diğer yapılarla bitişik nizamda olduğu ve ana cephesinin işlek bir caddeye açıldığı görülür. 1924 Ankara Şehremaneti haritasında ise belediye binasının yeri açıkça gösterilmektedir. Buna göre yapı, günümüzde Anafartalar Caddesi üzerindedir ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Ulus Binası arazisi dâhilindedir” (Eski belediye binası ile ilgili olarak bk. 2018: 246-247). Bugün Anafartalar Caddesi olarak bilinen caddenin Anafartalar 2, yani eski Karaoğlan Caddesi'nden sağa “Şehremaneti Caddesi” veya “Balıkpazarı Caddesi” adıyla kaydedildiği biliniyor.

Ankara'nın Ulus bölgesi özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarının modernleşme süreçlerinin ve atılımlarının izlerini taşıyan erken Cumhuriyet mimarisinin en önemli tarihsel mekânlarından biridir. Ulus'un, bugün, kalabalık insan kitlelerinin ticaret, alışveriş için veya turistik amaçlarla bir araya geldiği kozmopolit ve şarklı bir havası vardır. Her Ankaralı Ulus bölgesine bir vesile ile uğramak ve zamanın içinde yolculuk yapmak ister. Ulusa yolu düşenlerin eski belediye binasının sol çaprazında, tam kavşakta karşısına bir restoran ve restoranın büyük harflerle yazılmış tabelası çıkar.

Şekil 1

Meserret Oteli Levhası ve Meserret Oteli'nin Anteti

Tabeladaki “... Yemek Lokantası” ifadesi bir aydın için yadırgatıcı ve dikkat çekicidir. Yukarıda Meserret Oteli’ni araştırırken genel ağıdaki bir müzayede ortamında bulunduğu ifade edilen fotoğrafta yer alan üç katlı binanın, bu restoranın bulunduğu bina olduğu açıkça görülmektedir. Araştırmacı Mustafa Kılıç Tayyare ve Motor Türk Anonim Şirketi’nin (TOMTAŞ) binasını belirlemişti (www.bagimsizhavacilar.com/vecihi-hurkus-ile-junkers-ve-tomtasin-izini-surmek). Mevcut fotoğraflarda, bu restoranın da bulunduğu üç katlı binanın dış cephesinde eski yazı ile “TOMTAŞ” levhasının yer aldığı, yine bazı fotoğraflarda “TOMTAŞ” yazısının hemen yanında bir uçak maketinin monte edildiği görülmüyordu. Türk uçak fabrikasının kuruluş döneminde Ankara bürosu olarak görev yapan ve günümüze ulaşan binanın mimari dokusu korunmuştu.

Meserret Oteli’nin müşterilerinden birinin bir tayyareci Türk ile gizemli bir Alman müşteri olması ve bu müşteri aracılığıyla Kayseri ve Eskişehir’de kurulacak uçak fabrikalarıyla ilgili bürokratik işlemlerin yapılacağı TOMTAŞ binasının otele yakın bir yerlerde bulunması heyecan verici bilgilerdi.

1920’li yıllarda Türkiye’de havacılık endüstrisinin kurulmasına öncülük eden TOMTAŞ’ın hüznle biten uzun macerasının bir bölümünde Konstantin von Bethem ve Meserret Otelinin payı olmuştu.

Türkiye’de trajik bir öyküsü bulunan Türk havacılık ve motor sanayisinin ilk evresi sayılabilecek 1925-26-27 yılları arasında Alman havacılık şirketi Junkers firmasının teknolojisinin Türkiye’ye ithali ile ülkemizde havacılığın ve motor sanayisinin kurulmaya çalışıldığı biliniyor. Bu bina Türk Alman ortaklığı TOMTAŞ yani Türk Motor Anonim Şirketi ve ardından kurulan Kayseri Uçak Fabrikası macerasının başladığı mekân olarak kabul edilebilir. TOMTAŞ binası, Meserret Otelinin yerinin saptanmasında en önemli veri olmuştur.

Meserret Oteli’nin bulunduğu yerin bugün Anafartalar Caddesi ile Karaoğlan Caddesi’nin birleştiği kesiştiği bir mevkide bir zamanlar Ankara Belediye binası olarak kullanılan binanın Samanpazarı istikametinde hemen 150-200 metre ilerisinde sağ kolda yer aldığı ortaya çıkmış olmasına karşın otelin yerini tam kesin olarak saptayabilmek için fotoğrafta yer alan binaları da dikkatle incelemeye karar verdik.

İstikamet TOMTAŞ binası olmak üzere sağ kolda yer alan binaların hangilerinin bugün yaşadığını ayakta kaldığını saptamak zordu. Çünkü bazı binalar yıkılmış yerlerine yenisi yapılmış bazı binalar ise orijinal mimari formundan yapılan bazı değişikliklerle oldukça uzaklaşmıştı. Ancak günümüze ulaşan tarihi binalardan biri Mermercizade İşhanı olarak bilinen binaydı.

Bugün farklı meslek gruplarına ait iş yerlerinin yer aldığı Mermercizade İşhanının o fotoğraftaki bina olup olmadığını anlamak için yapılan keşif gezisi sonucunda binanın genel görünümü ve mimari yapısı itibarıyla fotoğraftaki bina ile aynı olduğu anlaşıldı. Buna göre Meserret Oteli bugün, eski belediye binasının Samanpazarı istikametinde sağ kolda idi. Mermercizade İş Hanı ise Meserret Oteli'nin karşı cephesinde yer alıyordu.

Samanpazarı istikametinden Ulus istikametine doğru bakıldığında ise Meserret Oteli'nin yaklaşık elli metre sağ ilerisinde bugünkü Mermercizade İş Hanı yer bulunuyordu.

Otelin kesin posta adresini bulmak da genel ağdaki tarihi görseller aracılığıyla mümkün oldu. Genel ağ ortamındaki birkaç Meserret Oteli belgesinden birinde bir otel müşterisinin Meserret Oteli antetli kağıda yazdığı Almanca mektup, adresi kesin olarak tespit edilmesine yardımcı oldu. Tabii ki düşük çözünürlüklü müzayede fotoğrafındaki yazıyı okumak zordu. Ancak fotoğraf büyütülerek yakından incelendiği zaman kağıdın antet kısmını teşkil eden yazı bir adresten ibaret olduğu anlaşılmıştı. Adres de şu şekildeydi: "Meserret Oteli Şehremaneti Caddesi No 50"

Bu adres bize iki ipucu veriyordu. 1947'de inşa edilen bugünkü belediye binasının yerinde Yine muhtemelen şehremaneti yani belediye binası mevcut idi. Dolayısıyla bugün Anafartalar Caddesi olarak bilinen caddenin adı da o dönemde Şehremaneti Caddesi veya Balık Pazarı Caddesi idi.

Meserret Oteli Nasıl Bir Binaydı?

Meserret Oteli ile ilgili elimizde düşük çözünürlüklü bir iki fotoğrafın dışında herhangi bir görsel malzeme yoktur. Fotoğraflardan anlaşıldığı kadarıyla simetrik iki çıkmadan oluşan otelin geleneksel mimari tarzında iki veya üç katlı ahşap-kargir bir bina kimliği taşıdığı, ancak yerli ve yabancı işadamları, politikacı, yazar, şair vb. belirli bir sosyoekonomik düzeye sahip kesimin tercih edebileceği nitelikte bir mekân olduğu açıktır. Binanın yaşı ile ilgili bir tahminde bulunmak mümkün olmamakla birlikte, Ankara evlerinin karakteristiklerini yansıttığı söylenebilir. Eldeki görsellerde Meserret Oteli'nin hemen yanında harap, yıkılmaya namzet geleneksel basit bir bina görülüyor. Otelin karşısında ise 19. yüzyılın sonlarında veya 20. yüzyılın başlarında inşa edildiğini tahmin edebileceğimiz döneminin çok katlı modern binaları yer alıyor.

Özalp'ın "Meserret Oteli'nden günümüze iz gelmediği gibi oteli hatırlayan bile kalmamıştır. Anafartalar'da Cihan Palas ile Susam Sokağı arasında bir yerdeydi. O yıllarda çevresinde önemli bir yapı olmadığından beyaz renkli, eski tip küçük pencere, yüksek bir bina olarak uzaktan dikkat çekirdi. Ulus İş Hanı yapılırken çevre düzenlenmesi sırasında yıkılmıştır." (2020: 342) sözleri ise Meserret Otelinin yerini ve akıbetini yansıtmamaktadır.

Meserret Oteli Kimindi?

Otelin işletmesi ve sahibi ile ilgili otelin kendisi gibi herhangi bir bilgi yoktur. Ergir tarafından adı otelin sahibi olarak anılan Ankara Barosu Başkanı Süleyman Sırrı Bey ismi ile ilgili de herhangi iz bulunamamıştır (https://www.ergir.com/2012/Tashandan_Ciktik_Yola.htm). Ankara Barosunun kayıtlarında 1924 yılında yasa gereğince Ankara Barosunu kuran, bu

nedenle ilk başkanı olabilecek Avukat Salih Sırrı Beyin ismi yer almaktadır (https://ankarabaros.org.tr/baro_tarihce).

Neden Meserret Oteli?

Karaoğlu caddesinden Zafer Anıtı'na ve Taşhan'a ve İstasyon caddesinden Meclis binasına uzanan aksın Ankara'nın en merkezi mahalli olduğu biliniyor. Meserret Oteli'nden Meclise veya Zafer anıtına uzanan yolun yürüme mesafesinde bulunuşu Meserret Oteli'nin tercih sebebini ortaya koymaktadır.

Meserret Otelinde Kimler Kaldı?

Otelin dış görünüşü dönemin en iyi otelleri arasında yer almadığı konusunda ipuçları sunuyor. Bununla birlikte yukarıda sözünü ettiğimiz 1924 Almanya Ankara direkt uçak postası seferleri münasebetiyle çıkarılan ilk gün zarflarında yabancı misafirlerin, örneğin Türk tarihinin örtülü kalmış sayfaları arasında yer alan kalmıştır. Meserret Oteli antetli kağıda yazılan Almanca notlar da bunu belgelemektedir. Türk havacılığının bilinen isimlerinden Şakir Feyzi'nin Meserret Oteli'nde kaldığını biliyoruz. Meserret Oteli ile TOMTAŞ binasının birbirine çok yakın olması, bu otelin tercih edilmesinin sebebi olmalıdır.

Meserret Oteli'nin konukları arasında yabancıların Türk siyasetinin edebiyatının ünlü isimlerinin bulunduğunu görüyoruz Örneğin Nihat Sami Banarlı'nın Yahya Kemal'in hatıralarında Yahya Kemal'in ağzından 1922'den itibaren Ankara'ya geldiği zaman uzun süre Meserret Oteli'nde kaldığı dile getirilmektedir (1997: 139). Ünlü Edirne mebusu Cafer Tayyar Paşa'nın da Meserret Oteli'nin müşterilerinden biri olduğunu genel ağ ortamında yer alan Meserret Oteli yönetimince paşa adına düzenlenmiş ödeme belgesinden anlıyoruz. Yazılı belgeler arasında bulunan az sayıda Meserret Oteli ile ilgili haberlerden biri de her dönemin en önemli sorunlarından biri olan yolsuzluklarla ilgili olduğunu ifade edelim. Mahkeme kayıtlarına göre Yavuz Zırlısı'nın tamiri için bir yabancı firma adına çalışan şahısların rüşvet alma verme işlemlerinin bir kısmını Meserret Otelinde yaptıkları iddia ediliyordu (bk. Afşar 2013: 109).

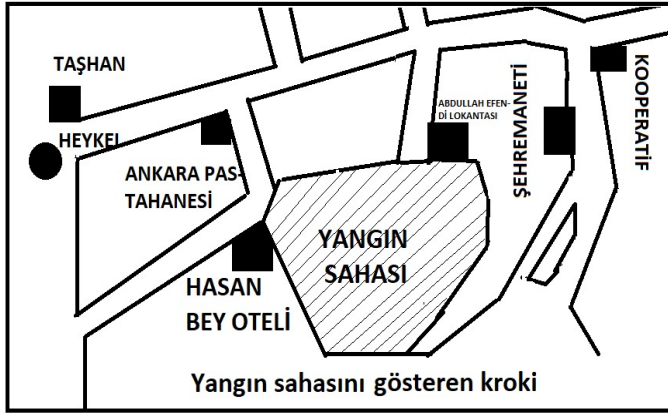
“Büyük Ankara Hariki”

Ankara tarihinde iki büyük yangın kentin demografik, etnik, ekonomik vb. yapılarını önemli ölçüde etkilemiş, hatta dönüştürmüştür. 1916 yılının 13-14 gecesini Ankara'da başlayan büyük bir yangın en az iki gün iki gece sürmüş ve Hisarönü gibi kentin en merkezi bölgelerindeki özel ve kamusal mülkler yanarak yok olmuştu. Bundan yaklaşık otuz üç sene sonra Ankara ikinci bir büyük yangına sahne oldu. Bu yangın Meserret Otelinin kaderi ile yakından ilgiliydi.

Şekil 4

Akşam gazetesi

20 Temmuz 1929 Cumartesi günü Türk gazetelerinde sürmanşetler büyük Ankara “hariki” (yangını) üzerineydi. Milliyet gazetesi:

“Ankara yangınında beş yüz dükkân, yüz ev yandı. Felaketzedelere yardım başlamıştır. Gazi Hazretleri ateş sönünceye kadar yangın yerinde kaldılar.”; Hakimiyet-i Milliye gazetesi: “YANGIN. Tahtakale’de çıkan yangın birdenbire dört koldan genişledi. Reisicümhur Hz. yangının söndürülmesi için sarf edilen fedakârane mesaiye nezaret buyurdular.”; Cumhuriyet gazetesi: “Ankaranın

Eski Kısımında Büyük Bir Yangın Felâketi. Ankaranın geçirdiği felâket. 100 ev, 500 dükkân ve muhtelif mebani yandı. Gazi Hz. bütün geceyi yangın yerinde geçirerek söndürülmesine sarfı mesai buyurdular.”; Vakit gazetesi: “Ankara’da büyük bir yangın oldu. 500 dükkân, 100 ev, 10 han, cami ve fırın yandı. Ateş sekiz saat devam etmiştir. Gazi Hz. yangın mahallinde sabaha kadar kalmışlar, alınan tedbirle nezaret buyurmuşlardır. Yanan dükkânlardan birçok eşyanın kurtarılmış olması zarar ve ziyarı (5,000,000) liraya indirmiştir.”; Akşam gazetesi: “Ankarada büyük bir yangın. Yangın Ankaranın mühim bir kısmını yaktı. Sekiz saat süren yangında bütün çarşı yanmıştır. Zarar ve ziyarı pek büyüktür. Gazi H. harik başladıktan sonra yangın yerine gelmiş ve bütün gece yangının söndürülmesi için ittihaz edilen tedbirlere nezaret etmiştir.” manşetleri yer alıyordu.

Yangının nerede ve nasıl çıktığı konusunda farklı görüşler vardır. Vakit gazetesindeki habere göre 19 Temmuz 1929 gecesi saat 01.00 sularında ilk ateş Tahtakale’de Hafız Rıza Beyin, Emniyet adını taşıyan kereste mağazasında çıkmış ve Emniyet’in çevresinin çok sayıda başka kereste mağazasıyla dolu olması ve şiddetli rüzgar bütün semtin yanmasına neden olmuştur. Cumhuriyet gazetesi de bunu doğrulamaktadır. Yangın, Emniyet şirketinin kereste deposuna Keskin Hanının pencerelerinden atılan bir sigaradan çıkmıştır. Depoda bulunan külliyetli talaş bir anda alevlenerek bu müthiş faciayı meydana çıkarmıştır. Bazı kaynaklara göre ise yangın Tahtakale civarındaki Emniyet Şirketi’nin kireç deposunda çıkmış ve yanındaki ahşap binaya sıçramıştır. Şiddetli rüzgar sebebiyle birden büyüyen yangın eski ahşap binalardan oluşan bölgenin tamamını kaplamak üzere üç kolda ilerlemeye başlamıştır. Üç koldan ilki postane civarında, ikincisi İtfaiye Karakolu önünde bastırılmış, ancak üçüncü ve en önemli ateş Balıkpazarına doğru ilerleyerek bir süre daha devam etmiştir. Balıkpazarı civarı büyük yangının son aşamasını oluşturmuştur.

Yangın söndürme ekipleri ve saat 04.30’dan itibaren Gazinin emriyle başta Muhafız Kıtayı (Muhafız Alayı), 189’uncu Alay ve İstihkam bölüklerinden iki binden ziyade asker ve jandarmanın yanı sıra Ankara halkı da büyük ölçüde yangın mahallinde toplanmış söndürme faaliyetlerine katkıda bulunmuştur. Ancak bütün çabalara rağmen yangın kontrol altına alınamamış, genellikle eski, harap binalardan oluşan Balıkpazarı merkezli bölgedeki binalar tamamen yanarak kül olmuştur.

Yangında can kaybıyla ilgili net bir kayda rastlanmamakla birlikte, Tahtakale’de kimliği belirlenemeyen bir kişinin yandığı, birkaç kişinin de yaralandığı kaydedilmektedir.

Sekiz saat süren yangının 500 civarında dükkan, 100 ev, 10 han (<https://www.gastearsivi.com/gazete/vakit/1929-07-20/1>), hamam, mağaza, fırın, cami, mescit, hal vb. binaların yani esas olarak mal ve mülk kaybıyla sonuçlandığı anlaşılmaktadır.

Yangın söndürme çalışmalarına bizzat Gazi (Mustafa Kemal) de katılmıştır. Yangının bitimine kadar bölgede kalan Gazinin yangından çok etkilendiği anlaşılmaktadır. Nitekim Hakimiyeti Milliye gazetesinde şu haber yer alıyordu: “Gazi Hz. evvela Şehremanetinin arka odalarından vaziyeti tetkik etmiş ve Karaoğlan çarşısı ile Balıkpazarı caddesinin yeni büyük binalarının kurtarılması ve yangının büsbütün vahim bir afet olmaması için derhal esaslı tedbirler alınması lüzumunu Dahiliye Müsteşarına, Vali ve Şehreminine ve Merkez Kumandanına bildirmiştir.”

“Büyük Ankara Hariki” ve Meserret Otel

Bu büyük yangın sırasında yanan binalar arasında bulunan Meserret Otel ile ilgili dönemin gazetelerinde az ve yetersiz ama önemli bilgiler bulunmaktadır. Adının anılması, Meserret Otel’in bölgede tanınan, bilinen önemli bir konaklama noktası olduğunu gösteriyor.

Konuyla ilgili olarak “Atatürk’ün Bütün Eserleri” adlı eserin 22. cildinde şu satırlar yer almaktadır: “Şimdi yangının Meserret Otel’ni saran kolunun Şehremaneti ve karşiki büyük binaları sarmaması için çalışılıyordu. Gazi hazretleri bu kısımdaki işlere baktılar. Kaç defa duman içine kadar girdiler. Alevler yüzleri tahammül edemeyecek kadar yakarken, dumanlar gözleri sıztatırken, enkaz üzerinde bu kolun Meserret Otel’nden ileri geçmemesi için kati emirler verdiler. Oradan ayrılırken alevlerin şiddeti yüzlerini yakmıştı...Yangın nihayet sabah saat dokuz buçukta tamamen söndürüldü. Yangın tamamen Söndürülünceye kadar Gazi Hazretleri Şehremaneti karşısında nezaret ettiler ” (Perinçek 2007: 332).

Gazetelerde “Gazi Hazretleri”nin Meserret Otel’in önüne geldiğini hatta Meserret Otelinin yanarken oluşan alevlerin yüzüne kadar ulaştığını bildirmektedir. Nitekim Milliyet gazetesi Gazi’nin yangına müdahalesini yangının sona erişini “Büyük Reis Alevler içinde” başlığı altında şöyle anlatıyordu:

“Yanında Maliye Vekili, Hariciye Vekili, Katibi umumi Tefik Bey, yaverleri, fırka katibi umumisi Saffet, Kılıç Ali, Fahri Rıfkı Beyler ve Dahiliye Müsteşarı olan Gazi yangın tamamen söndürülünceye kadar yangın sahasında kalmıştır. Dükkanlardan kendisine oturması için koltuklar takdim edilmiş, Gazi ise mütemadiyen dolaşarak yangının bir an evvel önüne geçilmesi için çalışanları teşvik için emir vermiştir. Kaç defa yangının içine girdi. Alevler gözleri tahammül edemeyecek kadar yakarken, duman gözleri sıztatırken, O bir aralık yangının yıkılan sebze haline sirayet etmemesi için enkaz üzerinde ve arazözün başında durarak kızan tahtaları, tutuşan çatıları söndürttü.

Sonra caddeye çıkarken yanan Meserret otelinden caddeye uzanan alevlerden kendisini muhafaza için elindeki şapkayı yüzüne tutmuş ise de kızgın ateşten çehreleri pek hafif surette müteessir olmuştur.

Yangın sekiz buçuk saat sürdü, dokuz buçukta her tarafta bastırıldı.

Yangın sabah Balıkpazarı caddesindeki Meserret Otel enkaz haline gelinceye kadar devam etmişti. Akşam gazetesi bu haberi şu şekilde veriyordu: “Ankara, 19 (telefon, saat 9,45)-Yangın şimdi bitti, Balıkpazarı caddesinin bir tarafındaki Meserret otelinin enkazı bitinceye kadar devam etti.”

Yangının sönmesiyle Gazi saat 9.30'da Çankaya Köşküne dönmüştür.

Şehremaneti (Balıkpazarı) caddesinde Meserret Otelinin karşı cephesinde 1. dönem Cumhuriyet mimarisinin örnekleri olan gözde binaların bulunmaları Mustafa Kemal'in yangının bu bölgelere sıçramaması için kat'i emir vermesinin nedenidir.

Dönemin gazeteleri Balıkpazarı caddesi istikametindeki yangının nihai noktasının Meserret Otelı olduğunu konusunda hemfikirdir. Meserret Otelı tamamen yanmış, ancak alevler hemen komşuluğunda bulunan Şehremanetin ahşap binasına ulaşmadan yangın başladıktan sekiz saat sonra söndürülmüştür. Gazeteler Şehremaneti binasının yangından kurtulmasını ve karşıdaki dönemin modern binalarına sıçramamasını önemli bir haber olarak vermişlerdir. Eski mimari tarzdaki Meserret Otelinin mimari değeri olmayan çarpık kentleşmenin kötü örneklerinin meydana getirdiği Balıkpazarı bölgesinin sınırında bulunduğu ve diğer binaların akıbetiyle aynı akıbeti yaşadığı anlaşılmaktadır.

“Meserret Otelı hemen hemen hiçbir iz bırakmadan Mustafa Kemal'in gözü önünde 1929 yılının 19-20 Temmuz gecesi büyük “Ankara hariki” ile birlikte tarihin karanlıklarında kaybolmuştur.”

Kaynakça

- Afşar, E. (2013). *Yolsuzluk ve Usulsüzlük Olaylarının Türk Siyasetine Yansımaları (1923–1950)*. Doktora Tezi Tarih Anabilim Dalı. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.
- Banarlı, N. S. (1997). *Yahya Kemal'in Hatıraları*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- Çıtır, S. (2021). *Türkiye’de Sivil Havacılık Şirketlerinin Faaliyetleri (1923-1933)*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Kılıç, Z. (2023). *İktidar ve Başkent: Değişim ve Süreklilik Çerçevesinde Ankara’da Şehircilik (1946 – 1960)*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı.
- Kolay, E. (2018). Kaybolan Bir Mimari Miras: Ankara Belediye Dairesi/A Lost Architectural Heritage: Ankara Municipal Building. *Ankara Araştırmaları Dergisi / Journal of Ankara Studies*. S. 237-248.
- Kozak, N. (2019). *Dünden Bugüne Ankara: Otel, Lokanta, Pastane, Turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Malkoç, E. (2016). Yeni Başkent Ankara'nın Hızlı Treni, İlk Uçak Seferleri ve Telsiz Telefon Hattının Kuruluşu. Atılım Üniversitesi Yayınları International Symposium Culture and Communication in Anatolia: Past, Present and Future 15-17 June 2016. 110-124.
- McCollum, J.n C. (2018). *The Anti-Colonial Empire: Ottoman Mobilization and Resistance in the Italo-Turkish War, 1911-1912*. A dissertation submitted in partial satisfaction of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in History. University of California Los Angeles.
- Nemutlu, A. G. (1998). *Meserret I*. Denizli: Pamukkale Rotary Kulübü.
- Okay, K. (2006). *Başkomutan Enver Paşa* (Almancadan Tercüme Eden: Ayhan Aydın). İstanbul: Doğu Kütüphanesi.

Özalp, M. N. (2020). (Haz. Haluk İmga) *Bir Başkent'in Anatomisi; 1950'lerde Ankara*: Ankara: İdealkent Yayınları

Perinçek, Ş. (Genel Yayın Yönetmeni), (2007). *Atatürk'ün Bütün Eserleri Cilt 22 (1927-1929)*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Tarhan, T. (1967). *Denizli Tarihi*. Yenigün Matbaası

Yılmaz, E. (2022). *Meserret Oteli*. Yeşil Ada Kitaplığı.

İnternet Kaynakları

20 Temmuz 1929 tarihli Akşam, Cumhuriyet, Hakimiyet-i Milliye, Milliyet, Vakit, gazeteleri

<https://www.gastearsivi.com>

<https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/GAZETE/>

www.geocities.ws/hjunkers/ju_who_b.htm <http://stampauctionnetwork.com/v/v62860.cfm>

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/460667>

https://ankarabarusu.org.tr/baro_tarihce www.ergir.com/2012/Tashandan_Ciktik_Yola.htm

<https://digital.deutsches-museum.de/de/digital-catalogue/archive-item/FA%2520043%252FJuluft%25200708%2520T11/>

<https://nek.istanbul.edu.tr/ekos/TEZ/ET003262.pdf>

<https://pulvemail.com/2017/02/27/junkers-berlin-ankara-hava-postasi/>

<https://atauni.edu.tr/yuklemeler/8c332271d66b4450a5d27e5965aab7c1.pdf>

<https://www.gazeteilksayfa.com/95-yillik-baskent-ankaradan-nostaljik-kareler-313g.htm?page=35>

https://escholarship.org/content/qt5341c962/qt5341c962_noSplash_536c6c9a453c6ced0c2643a82cae670e.pdf

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazar(lar), bu makalenin araştırma, yazarlık ve/veya yayın süreci ile ilgili herhangi bir potansiyel çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Mali Destek

Yazar(lar) bu makalenin araştırılması, yazılması ve/veya yayınlanması için herhangi bir mali destek almamıştır.

Yayın Etiği Beyanı

Çalışmada etik dışı bir husus bulunmadığını, araştırma ve yayın etiğine özenle uyulduğunu beyan ederiz.

Benzerlik Oranı

Makalede %2 benzerlik oranı bulunmaktadır.

Extended Abstract

This study traces the history of the Meserret Hotel, a venue completely destroyed in the great fire that struck central Ankara in 1929 and subsequently almost erased from historical memory. Despite the scarcity of concrete evidence regarding the hotel's existence, this mysterious establishment's location, architecture, clientele, and tragic end are comprehensively reconstructed using primary sources such as postal envelopes, historical photographs, and period newspapers. The research also sheds light on the social and physical transformation of Ankara in the early Republican period.

Ankara had been chosen as the headquarters of the National Struggle and subsequently as the capital of the young Turkish Republic. However, in the early 1920s, the city, often described as "built of mud and earth," presented an unplanned appearance lacking in infrastructure. Particularly the area around the Citadel and the Ulus district harbored an urgent need for accommodation and social venues for the new political elite, bureaucrats, parliamentarians, and the increasing number of foreign visitors. It was in this context that the Meserret Hotel took its place on the stage of history as one of the establishments meeting the needs of this transitional period.

The first critical clue to the hotel's existence came from the world of philately. On the "first day cover" of the inaugural direct airmail service between Berlin and Ankara in 1924, the recipient's name was identified as "Konstantin von Bentheim" with the address "Hotel Messeret [Meserret] Angora." This small document formed the cornerstone of the research. Identifying who von Bentheim was became one of the most critical points of the investigation. Von Bentheim was a figure who had served as an officer in the Ottoman army and later, as a representative of the German aircraft company Junkers, played an active role in the TOMTAŞ (Tayyare ve Motor Türk Anonim Şirketi - Turkish Aircraft and Motor Joint-Stock Company) projects that laid the foundations of Turkey's aviation industry. Another envelope sent to the same address belonged to Şakir Feyzi Bey, known as "Tayyareci" (Aviator), the Turkish representative of the Junkers firm and a pioneer of Turkish civil aviation. These two names suggested that the Meserret Hotel was not an ordinary lodging place but a preferred meeting point for local and foreign figures working in priority areas for the new Turkey, such as aviation.

Tracing the Meserret Hotel in Ankara was complicated by the existence of other hotels bearing the same name. There were similarly named hotels in Istanbul's Babiali district, a haunt for journalists; in Adapazarı, the subject of a famous story by Sait Faik; and in İzmir's Kemeraltı and in Denizli. However, unlike the others, there was very little information in sources about the Meserret Hotel in Ankara. It had all but vanished into the mists of history like a ghost.

Pinpointing the hotel's physical location was made possible by careful examination of archive photographs. A photograph found on an auction website, bearing the handwritten note in the Ottoman script "TOMTAŞ building, Meserret Hotel and Cooperative Building" on its back, provided the most crucial evidence. Upon enlargement, a plaque inscribed in Ottoman thuluth calligraphy with "Meserret Otelı" (Meserret Hotel) could be clearly seen hanging on the façade of a three-story building. This photograph showed the hotel located right nearby the TOMTAŞ

building. Comparative analysis using period maps and surviving buildings (the Mnext toermmercizade Business Center, the old municipal building) allowed the hotel's exact address to be confirmed: Şehremaneti Street (part of today's Anafartalar Avenue) No: 50. This location was highly strategic due to its walking distance to iconic structures like the Victory Monument, the Parliament, and the Taşhan, as well as its proximity to the Ankara office of the aviation company TOMTAŞ.

Architecturally, as far as can be understood from the sole available photograph, it was a two- or three-story building with symmetrical projections, built in the traditional Anatolian wood-and-masonry style. It had a more smooth appearance compared to the dilapidated and simple structures around it, suggesting it catered to a clientele of a certain socio-economic level. The hotel's clientele was not limited to figures from the world of aviation. For instance, according to the literary historian Nihat Sami Banarlı, the poet Yahya Kemal Beyatlı stayed at this hotel whenever he came to Ankara starting from 1922. Payment documents indicate that Cafer Tayyar Pasha, the deputy for Edirne, was also among the hotel's guests. Furthermore, some meetings related to corruption cases of the period were alleged to have taken place at this hotel. All this data indicates that the Meserret Hotel was a significant nexus in the political, cultural, and commercial life of early Republican Ankara.

The fate of the Meserret Hotel intersected with the fire that broke out in a timber warehouse in Tahtakale on the night of July 19-20, 1929, known as the "Great Ankara Conflagration." Fueled by strong winds, the fire rapidly spread towards Balıkpazarı Street. Period newspapers (Akşam, Cumhuriyet, Vakit, Milliyet) extensively covered the firefighting efforts and Mustafa Kemal Atatürk's personal presence at the scene to take charge. Atatürk gave instructions to prevent the flames from spreading specifically to the Şehremaneti (Municipal) building and the modern structures opposite. According to the news while the Meserret Hotel was fully engulfed in flames, Atatürk passed in front of the building, using his hat to shield his face from the fire, resulting in minor burns to his face. After an eight-hour struggle, the fire continued until the wreckage of the Meserret Hotel was extinguished, and the hotel was completely destroyed. Newspapers noted that the fire "finally ended at this hotel," stating that the Meserret was its final victim.

In conclusion, the Meserret Hotel was a silent witness to the tumultuous and exciting period during which Ankara was being rebuilt as a capital. It had hosted a wide range of figures, from aviation history to literature, and from politics to international diplomacy. The 1929 fire erased not only an old neighborhood of wooden buildings but also the tangible venue that contained this rich social history. This research demonstrates how small and seemingly ordinary documents like a postage stamp and a few faded photographs can, through meticulous work, illuminate a lost piece of history.

The story of Meserret Hotel is a reminder that Ankara's urban memory can be fully revealed through such micro-historical studies.

Note: This expanded abstract was translated into English using AI software. The English translation was then translated back into Turkish for verification and finally edited by a professional English expert.